

ความสำคัญของสัญลักษณ์เพศหญิง

ใน ปรัชญา

เต๋า

จิตรสมาลย์ กบิลสิงห์
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

ก่อนอื่นต้องขอเรียนให้ท่านผู้อ่านทราบว่า บทความนี้ไม่ได้เขียนขึ้นเพื่อเป็นการเรียกร้องสิทธิของผู้หญิง ดังที่เคยเป็นหัวข้อวิพากษ์วิจารณ์กันมากมาย หากแต่เป็นการศึกษาค้นคว้าความหมายอีกแนวทางหนึ่งของท่านั้น

ในการศึกษาคัมภีร์ เต๋า—เต้—จิง* เป็นที่น่าสังเกตว่าหลายบทพูดถึงผู้หญิง และลักษณะหน้าที่อันละเอียดอ่อน โดยเปรียบเทียบลักษณะหน้าที่นั้นกับสมบูรณ์ภาพ (Absolute) สัญญลักษณ์แห่งเพศหญิงเป็นสัญญลักษณ์ที่ เต๋า—เต้—จิง กล่าวถึงด้วยความชื่นชมยกย่อง เป็นสัญญลักษณ์ที่ผู้ชายพึงแสวงหาและปฏิบัติตาม หากต้องการเข้าถึงสภาพอันแท้จริงของเต๋า คำสอนของ เต๋า—เต้—จิง ในทำนองนี้ ทำให้ผู้ที่ศึกษาด้วยความสนใจและเอาใจใส่อย่างจริงจังย่อมอดพิศวงไม่ได้ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับคำสอนของขงจื้อจะเห็นว่าตรงกันข้ามทีเดียว ดังตัวอย่างในตอนหนึ่งที่ขงจื้อพูดถึงเกี่ยวกับผู้หญิงว่า

“ผู้หญิง และชนชั้นต่ำ ยากที่จะคบค้าด้วย
ถ้าสนิทก็กลาม
แต่ถ้าห่างเหิน ก็จะเป็นที่เกลียดชัง”⁽¹⁾

ทุกครั้งทีพูดถึงเพศหญิง ไม่ว่าจะเป็นพูดถึงผู้หญิงจริงหรือพูดถึงในลักษณะที่ใช้เพศหญิงเป็นสัญญลักษณ์ก็ตาม ดูเหมือนว่าขงจื้อไม่เคยพอออกพอใจเลย ถ้าหากว่าขงจื้อได้อ่านคัมภีร์ เต๋า—เต้—จิง บางทีอาจจะเข้าใจธรรมชาติแห่งของเพศหญิงได้ดีขึ้น และจะเห็นถึงผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับในบทความนี้ ข้าพเจ้าได้แบ่งเป็นหัวข้อย่อย ๆ 3 หัวข้อ โดยจะพูดถึงสัญญลักษณ์เพศหญิงที่ใช้กันโดยทั่วไป ซึ่งมักจะหมายถึง ความมีชีวิต ผลิติด และความสำเร็จของงาม

ในหัวข้อต่อไป ได้ศึกษาโดยละเอียดถึงคัมภีร์ เต๋า—เต้—จิง เฉพาะบทที่มีความสัมพันธ์ตอบบทความนี้โดยตรง โดยวิเคราะห์ศึกษาและเปรียบเทียบคัมภีร์ เต๋า—เต้—จิง แต่ละบทจากงานแปลฉบับต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจโดยถูกต้องในความหมายของเนื้อหาแห่งคัมภีร์แต่ละบท เฉพาะตอนนี้เป็นงานวิจัยที่ลึกซึ้งกว่าตอนอื่นของบทความเรื่องนี้

หัวข้อสุดท้ายจะได้พูดถึงการพัฒนาแนวความคิดของ หยิน—หยาง (Yin - Yang) ตั้งแต่เริ่มต้นจนกลายมาเป็นนิยาย หยิน—หยาง และ หยิน—หยาง ในความหมายของคัมภีร์ เต๋า—เต้—จิง โดยเปรียบกับ หยิน—หยาง ในลัทธิขงจื้อ และบทสรุป ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ของสัญญลักษณ์เพศหญิงและเพศชาย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แห่งสัจภาพที่แยกกันไม่ออก ภาวะที่สมบูรณ์ย่อมประกอบด้วยลักษณะทั้งสองโดยอยู่ในสภาพที่ไม่แยกความแตกต่างจากสรรพสิ่งที่ปวง

สัญญลักษณ์และความสำคัญของเพศหญิง (หยิน)

เมื่อศึกษาความเป็นมาของวัฒนธรรมโบราณ สัญญลักษณ์แห่งเพศหญิงเข้ามามีบทบาทอยู่ตั้งแต่สมัยแรกเริ่ม สัญญลักษณ์มิใช่สิ่งที่มนุษย์ผู้วิเศษคนใดคนหนึ่งจะสร้างขึ้นในชั่วระยะเวลาสั้น ๆ ได้ หากแต่เป็นการแสดงออกของมนุษยชาติที่มีความเป็นมาย้อนหลังไปถึงในสมัยก่อนประวัติศาสตร์เสียด้วยซ้ำ สัญญลักษณ์ดึงดูดความสนใจเข้าสู่ตนเอง แล้วเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นศิลปะหรือมีฉะนั้นก็กลายเป็นความลึกลับที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ไป

“สัญญลักษณ์จะคงอยู่ได้ตราบที่ยังมีความเชื่อในพลังความสามารถที่แฝงอยู่ในสัญญลักษณ์นั้น ถ้าเราขาดศรัทธาในสัญญลักษณ์นั้นเสียแล้ว สัญญลักษณ์นั้นก็หมดความหมายลง”⁽²⁾

สัญญลักษณ์ก็คือสิ่งที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือ ซึ่งไปสู่ความจริงที่ยิ่งใหญ่กว่าตัวของมันเอง ศาสตราจารย์ทิลลิค (Tillich) เสริมต่อไปอีกด้วยว่า “สัญญลักษณ์มีอำนาจในการชี้ให้เราเห็นความจริงอีกระดับหนึ่ง ซึ่งปกติแล้วเรามองไม่เห็น หรือไม่ตระหนัก”⁽³⁾

สัญญลักษณ์ทางศาสนามีลักษณะพิเศษผุดจากสัญญลักษณ์ทั่ว ๆ ไป โดยตัวของมันเองแล้วมีความหมายอยู่ในขอบเขตที่จำกัดและขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม แต่สัญญลักษณ์เหล่านี้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือซึ่งไปสู่ความจริงอีกระดับหนึ่ง ซึ่งไม่มีขอบเขตจำกัดไม่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและมีภาวะเป็นนิรันดร์

ใจความสำคัญข้อหนึ่งที่ทิลลิคชี้ให้เห็น คือสัญญลักษณ์ทางศาสนานั้น แม้ว่าจะเป็นระดับโลกียธรรมก็จริง แต่ชี้ให้เห็นถึงระดับโลกุตตรธรรม ความศักดิ์สิทธิ์ในตัวของมันเองนั้นไม่มี แต่อาจจะมีความศักดิ์สิทธิ์ได้ก็โดยนัยที่เป็นเครื่องมือซึ่งไปสู่โลกุตตรธรรมนั้น

เมื่อย้อนหลังมาพิจารณาสัญญลักษณ์เพศหญิงในวัฒนธรรมโบราณ ในครอบครัวของชาวฮิบรู และเมโสโปเตเมีย เป็นที่เชื่อกันว่า ดิน นั้นมีเทพเทวดารักษาอยู่ จึงสร้างรูปบุคลาธิษฐานของธรณีขึ้น เรียกว่า “แม่พระธรณี” หรือบางทีก็เรียกว่า “ราชินีแห่งเทพเจ้า” ในบางครั้ง เธอจะเป็นที่รู้จักกันในนามของ “เทพธิดาผู้ให้กำเนิด” หรือ “ผู้สร้างสรรพชีวิต”

ในโคลงบทหนึ่งของชาวฮิบรูเป็นบทสวดสรรเสริญเทพธิดาแห่งฟากฟ้า มีความดังนี้

“พันพิภพสยบอยู่แทบพระบาทของพระองค์ พระองค์ผู้ทรงเป็นเจ้า พระองค์ที่ทรงครอบครองสากลจักรวาลและสรรพสิ่งที่ไว้ในอ้อมพระกรของพระองค์ได้ไปครับเปปี (Pepi) นี้ไว้เป็นดาวอมฤต”⁽⁴⁾

จากตัวอย่างข้างบนนี้จะสังเกตได้ว่า ลักษณะความเป็น “แม่” นั้นเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับพระธรณีเสมอ เหตุผลที่พอจะเข้าใจคือ ประชากรในสมัยนั้นมีชีวิตขึ้นอยู่กับผลิตผลทางธัญญาหารเห็นได้ชัดเจนจากผลิตผลทางเกษตรที่อาศัยดินเป็นหลักสำคัญ ดังนั้น “ดิน” จึงกลายเป็นสัญลักษณ์แห่ง “ความมีชีวิต” และผลิตผล

สัญลักษณ์ที่สำคัญอีกอันหนึ่งที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในตอนนี้เป็นสัญลักษณ์ “สวัสดิกะ” ที่เราพบเห็นกันจนคุ้นตา การศึกษาสัญลักษณ์แห่งสวัสดิกะในความสัมพันธ์กับลักษณะของ หยิน—หยาง เป็นเรื่องที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อย

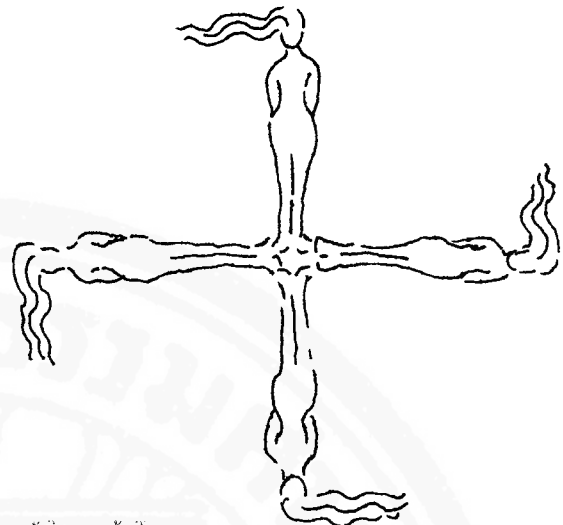
ความเป็นมาของ “สวัสดิกะ” อาจจะนับย้อนหลังไปถึงในสมัย 4,000 ปี ก่อนคริสตกาล ในวัฒนธรรมโบราณทางแถบตะวันออกกลาง ในสมัยนั้นพบว่าเครื่องหมายสวัสดิกะ ใช้ทาบนหม้อดินที่พบในหลุมศพ⁽⁵⁾ ต่อมาในปี ค.ศ. 1930 เมื่อศาสตราจารย์เฮอริช เฟลด์ พิมพ์หลักฐานที่ขุดค้นพบจากซามาร์รา เขาได้แสดงภาพรูปร่างมนุษย์ 4 คน มีลักษณะเป็นผู้หญิงมีผมยาวเป็นคลื่นเหยียดชี้ไปทางด้านซ้าย ลักษณะที่ผู้หญิงทั้ง 4 คนยืนนี้เป็นรูปเครื่องหมายสวัสดิกะ สัญลักษณ์เช่นเดียวกันนี้ได้ถูกค้นพบบนเหรียญตราที่ขุดได้ที่เมือง อูร์

การศึกษาสัญลักษณ์เป็นเครื่องนำเราไปสู่ความหมายที่แท้จริงที่ใช้กันแต่ดั้งเดิม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างเพศหญิงกับสวัสดิกะ ความสัมพันธ์นี้ ได้แสดงให้เห็นปรากฏมาแล้วตั้งแต่ยุคน้ำแข็งที่ เมซีน (Mezine) และต่อมาก็มาปรากฏอีกที่เมโสโปเตเมีย

ภาพของเพศหญิงเป็นภาพที่ใช้เป็นสัญลักษณ์มาตั้งแต่ในสมัยดึกดำบรรพ์ในการวาดลวดลายศิลปะต่าง ๆ และเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งถึงความอุดมสมบูรณ์ ในยุคน้ำแข็งก็มีการค้นพบรูปปั้นของผู้หญิงเปลือย เพื่อแสดงให้เห็นเพศอย่างชัดเจน บางรูปเห็นได้ชัดว่าท้องใหญ่จนผิดปรกติ เป็นลักษณะของผู้หญิงในขณะตั้งครรภ์⁽⁶⁾ ซึ่งหมายถึงการเจริญเติบโตและความอุดมสมบูรณ์

ในสมัยต่อมาเมื่อรูปปั้นในลักษณะเป็นเทวรูปมากขึ้น และเป็นที่รู้จักกันว่าเป็น “พระแม่เจ้า” ต่าง ๆ สัญลักษณ์สวัสดิกะซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่เก่าแก่มากที่สุดสัญลักษณ์หนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับเพศหญิงอย่างใกล้ชิด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในความคิดแรกเริ่มนั้น สัญลักษณ์สวัสดิกะก็หมายถึงสัญลักษณ์แห่งความมีชีวิต เช่นกัน

ทฤษฎีนี้ได้รับการสนับสนุนจากหลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดพบที่เมืองทรอย โลที่พบที่นั่นมีทั้งรูปผู้หญิงและรูปสวัสดิกะควบคู่กันไป และวัตถุที่มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับเพศหญิงก็จะมีสัญลักษณ์สวัสดิกะอยู่ด้วยเสมอ

สวัสดิกะแบบผู้หญิง 4 คน

ในประเทศจีน หลุมศพตั้งแต่สมัย 600 ปี ก่อนคริสตกาลนั้น จะพบว่าใช้สีแดงเป็นสีแห่งชีวิต รูปปั้นของผู้หญิงทั้งหลายจะทาด้วยสีแดงทั้งสิ้น สีแดงจึงเป็นสัญลักษณ์ในการฟื้นคืนชีพ และพิสูจน์ถึงความเชื่อในเรื่องการกลับมาเกิดอีกของชนชาวจีนในสมัยนั้น

สรุปได้ว่า สัญลักษณ์สวัสดิกะหมายถึงหลักสำคัญ 2 ประการในธรรมชาติ คือการตายและการเกิด ดังนั้น สวัสดิกะจึงถือกันว่าเป็นสัญลักษณ์ที่เก่าแก่ที่สุดในการที่ชี้ให้เห็นถึงแนวความคิดคู่กันของความสัมพันธ์ของ หยิน—หยาง อาจย้อนไปหาต้นตอได้ประมาณ 400 ปี ก่อนคริสตกาล ความสำคัญแห่งสัญลักษณ์เพศหญิงเมื่อตรวจสอบตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันจะเห็น ได้ชัดว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญเติบโตและสร้าง หยิน เป็นสัญลักษณ์เพศหญิง โดยมี หยาง เป็นสัญลักษณ์แห่งเพศชาย โดยความสัมพันธ์ของ หยิน—หยาง

นี้ ทำให้โลกหมุนเวียนเปลี่ยนไปโดยไม่รู้จักหยุด บางครั้งก็สัมพันธ์กันดี แต่บางครั้งก็ไม่ค่อยราบรื่นนัก ขึ้นอยู่กับพลังผลักดันของแต่ละฝ่ายที่มีต่อกัน เพราะปฏิกริยาอันเกิดจาก หยิน—หยาง นี้ ทำให้เรามองเห็นปรากฏการณ์ของเต๋าได้ ทั้ง หยิน—หยาง มีความเป็นอยู่ขึ้นอยู่กับเต๋า โดยที่เต๋าเองไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งใดทั้งสิ้น

สัญลักษณ์ของเพชฌัญญูนอกจากจะเป็นสัญลักษณ์แห่งความเติบโตงอกงามแล้ว เรายังเห็นได้ในปรัชญาเต๋าว่า เพชฌัญญูอยู่ในตำแหน่งอันควรให้ความเคารพยกย่อง ในศาสนาเต๋ามีพูดถึง “เทพธิดาแห่งสวรรค์” ซึ่งเป็นเทพธิดาที่บรรดาชาวประมงพากันกราบไหว้อ้อนวอนขอความอารักขาและทำพิธีบวงสรวงเพื่อให้ได้อากาศตามฤดูกาล เทพธิดาองค์นี้ยังเป็นผู้รักษาธาตุแห่งธรรมชาติไว้ด้วย ที่เมืองจิลงบนเกาะไต้หวัน มีรูปเจ้าแม่กวนอิมยืนหันหน้าออกสู่ทะเล และเป็นที่เคารพสักการะของชาวประมงเช่นกัน

เข้าใจว่าทำหน้าที่เช่นเดียวกับเทพธิดาที่ศาสนาเต๋ากล่าวถึงนั่นเอง

พวกเต๋ายิน หรือผู้ที่นับถือศาสนาเต๋านั้น ยังพูดถึงเทพเจ้าองค์อื่น ๆ อีกมาก ที่สำคัญคือ “พระไตรบริสุทธิคุณ” เป็นเทพเจ้า 3 องค์ที่อยู่ในดินแดนต่างกัน องค์แรกคือ หยู-ฮวาง เป็นเทพเจ้าองค์ใหญ่ องค์ที่สองคือ เต๋า-จุน เป็นผู้รักษาสัมพันธภาพระหว่าง หยิน—หยาง และองค์ที่สามคือ เล่าจื่อ

เทพเจ้าเหล่านี้ เมื่อศึกษาทางปรัชญาของเต๋าล้วนจะเห็นว่าไม่มีความสำคัญนัก แต่ในตอนนี้ ข้าพเจ้าใคร่ชี้ให้เห็นความสำคัญของเทพเจ้าองค์ที่สอง คือ เต๋า-จุน ซึ่งเป็นผู้รักษาสัมพันธภาพแห่ง หยิน—หยาง แสดงว่า หยิน—หยาง จะต้องอยู่ในสภาวะที่มีความเป็นอยู่ที่ผสมผสานกลมเกลียวกันเพื่อรักษาไว้ซึ่งบรรยากาศที่สงบและสันติสุขแห่งจักรวาล.

การศึกษาลักษณะของเพชฌัญญู (หยิน) จาก คัมภีร์เต๋า—เต๊ะ—จิง

ในบทนี้จะได้ศึกษาสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวถึงเพชฌัญญู โดยศึกษาโดยตรงจากคัมภีร์เต๋า—เต๊ะ—จิง และพิจารณาอรรถาธิบายที่ โห-ฉาง-กุง ได้เขียนไว้ แม้ว่าอรรถาธิบายของโห-ฉาง-กุง นี้จะไม่ใช่เป็นที่นิยมกันนัก โดยถูกโจมตีว่า ใช้ภาษาหยาบกระด้าง และบิดเบือนความหมายของเต๋า—เต๊ะ—จิง ไปเพื่อให้เป็นที่เข้าใจได้ในระดับสามัญชน และมีการถ่ายทอด เต๋า—เต๊ะ—จิง ออกตามความเข้าใจของปัจเจกบุคคลโดยไม่คำนึงถึงคำสอนที่แท้จริง แต่การนำอรรถาธิบายของโห-ฉาง-กุง เข้ามาประกอบในการพยายามทำความเข้าใจคัมภีร์ เต๋า—เต๊ะ—จิง จะทำให้ภาพพจน์สมบูรณ์ขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องตระหนักว่า เราไม่ควรเชื่อในอรรถาธิบายนั้นเต็มที่ทีเดียว

คัมภีร์ เต๋า—เต๊ะ—จิง บทที่ 6 กล่าวว่า

“วิญญาณแห่งหุบเขาไม่มีสิ้นสุด

มันเป็นเพชฌัญญูที่ละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง

ประตูแห่งเพชฌัญญูที่ละเอียดอ่อนนี้

คือรากฐานแห่งสวรรค์และดิน”

สัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น น้ำ, หุบเขา, เพชฌัญญู และทารก เป็นสัญลักษณ์ที่ เต๋า—เต๊ะ—จิง ใช้บ่อยครั้ง อาจารย์จู-ฉี อธิบายบทนี้ว่า เพชฌัญญูในที่นี้หมายถึง การสร้างสรรค์การเกิด⁽⁷⁾ ศาสตราจารย์อาเธอร์ วาเลย์ อธิบายว่า ลักษณะของหุบเขาซึ่งเป็นที่ลุ่มที่ต่ำ นั้นย่อมอยู่ใกล้ความเป็นเต๋ามากกว่าเป็นเซาสูง⁽⁸⁾ ถ้าจะอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายก็คือ ผู้ที่ถ่อมตัวไม่เย่อหยิ่งนั้น อาจจะเข้าใจธรรมะได้ดีกว่าผู้ที่ยังมีความทะนงตัวเยี่ยงเซาสูง

โห-ฉาง-กุง อธิบายลักษณะเพชฌัญญูในบทนี้ว่าหมายถึง วิญญาณที่ออกจากร่างและกลับเข้าร่างโดยผ่านช่องปาก เพื่อไป

ร่วมสัมพันธ์ภาพกับสวรรค์และดิน⁽⁹⁾ โห-ฉาง-กุง อธิบายว่า “ประตู” นั้นหมายถึง ทวาร ปากและจมูก ซึ่งเป็นช่องทางที่ลมเข้าออก จากในกายไปสู่สวรรค์และดินภายนอก อรรถกถาของโห-ฉาง-กุง ตอนนี ทำให้เป็นที่น่าสงสัยว่า ความเข้าใจของโห-ฉาง-กุง หนักไปทางด้านปฏิบัติของศาสนาเต๋า มากกว่าที่จะเป็นความหมายที่แท้จริงของคัมภีร์ เต๋า—เต๊ะ—จิง ซึ่งมีลักษณะหนักมาทางปรัชญา

ศาสตราจารย์ชาน อธิบายว่า จากอรรถกถา เฉิง—เออ “ประตู” ในที่นี้หมายถึง อวัยวะเพศของหญิง ซึ่งเป็นที่ละเอียดลึกซึ้ง ไม่มีผู้หยั่งรู้ได้ แต่ความคิดแนวนี้ ศาสตราจารย์ชานเอง ชี้ให้เห็นว่าไม่มีผู้สนับสนุน

ข้าพเจ้าเองเข้าใจว่า ความหมายเรื่อง “ประตู” ในบทนี้น่าจะเป็นความหมายเดียวกับที่อรรถกถา เฉิง—เออ อธิบายไว้ เพราะลักษณะของธรรมชาติแห่งเต๋านั้น เป็นเรื่องที่จะเข้าใจได้ยากมาก

ทั้งเต๋าเองก็เป็นสิ่งที่อยู่เหนือขอบเขตแห่งการเข้าใจโดยใช้เหตุผล ถ้าต้องการที่จะอธิบายให้ผู้คนเข้าใจถึงลักษณะของเต๋าซึ่งเป็นที่เกิดแห่งสรรพสิ่งแล้ว วิธีที่ง่ายที่สุด คือการยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับผู้หญิงซึ่งเป็นที่เกิดแห่งชีวิต เป็นการยกตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายที่สุด และเข้าใจได้อย่างชัดเจน แต่ตัวอย่างที่ยกมาเปรียบเทียบกับนี้ ใช้เป็นเพียงสัญลักษณ์ในชั้นโลกียธรรมซึ่งไม่มีความหมายและไม่มี ความสำคัญในตัวเอง ดังนั้น จึงหยุดอยู่ตรงนี้ได้ สัญลักษณ์จะมีความหมายก็ต่อเมื่อเข้าไปสู่ลักษณะความสามารถในการผลิตสรรพสิ่งแห่งเต๋า ซึ่งอยู่ในระดับโลกุตตระ เป็นระดับที่สูงกว่าและเหนือกว่าสัญลักษณ์นั้น

แนวความคิดคำนึงของชาวจีนนั้น ไม่คุ้นเคยกับการเปรียบเทียบทางเรื่องเพศอย่างชัดเจนเช่นนี้ และไม่สามารถจะยอมรับได้ว่า ความหมายอันมีนัยแห่งเพศนี้จะใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่ออธิบายธรรมชั้นสูงได้อย่างไร ดังนั้น คำอธิบาย เต๋า—เต๊ะ—จิง ในลักษณะนี้จึงไม่ได้รับการสนับสนุน หรือสนใจจากนักคิดชาวจีนทั่ว ๆ ไป

มิส เซน เป็นนักศึกษาผู้หนึ่ง ที่ได้เขียนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกในเรื่องเกี่ยวกับเต๋าเหมือนกัน เธอเอ่ยถึงปัญหานี้อย่างย่อและเลี้ยวเข้าไปทันที โดยอธิบายเพียงสั้น ๆ ว่า “ความหมายในเรื่องหุบเขา และเพศหญิงที่กล่าวถึง อาจจะหมายถึงความเชื่อทางศาสนา แต่ครั้งโบราณกาล ซึ่งปัจจุบันนี้ ไม่มีเหลืออยู่อีกแล้ว”⁽¹⁰⁾

สัญลักษณ์ แห่ง “เพศหญิง” และ “น้ำ” มักจะมีความเกี่ยวข้องกันเสมอ ดังที่พบในบทที่ 8 ว่า

“มันอยู่ในที่ต่ำ ที่ทุกคนไม่ปรารถนา
มันแหละ มันถึงได้อยู่ไกลเต้านัก”

วาเลย์ อธิบายว่า ในลัทธิเต๋านั้น “น้ำ” เป็นสัญลักษณ์แห่งความมกน้อย ดังนั้น ลักษณะ “ที่ต่ำ” จึงกลายเป็นที่อาศัยของน้ำ และกลายเป็นเรื่องเปรียบเทียบที่นิยมใช้กันมาก⁽¹¹⁾ ศาสตราจารย์ชาน ให้เหตุผลว่า “น้ำ” มีความหมายในทางจริยศาสตร์ มากกว่าทางปรัชญาหรือศาสนา

โห-ฉาง-กุง นำไปเปรียบเทียบกับ “เพศหญิง” และชี้ให้เห็นว่า โดยปกติแล้วย่อมนำความชุ่มชื้นและความมีชีวิตมาสู่ต้นไม้ใบหญ้าและดิน น้ำจึงลงมาจากที่สูงสู่ที่ต่ำเสมอ เป็นลักษณะเดียวกับที่เพศหญิงต้องเป็นเบี่ยงล่างและยอมอ่อนข้อให้แก่เพศชาย⁽¹²⁾

เต๋า—เต๊ะ—จิง บทที่ 10 เป็นอีกตอนหนึ่งที่พูดถึงเพศหญิงในความหมายที่ไม่อาจจะชี้ลงไปอย่างแน่นอนตายตัวว่าหมายถึงอะไร ข้อความที่เป็นที่ถกเถียงกันในบทนี้ มีความว่า

“ท่านสามารถเล่นบทของเพศหญิง
ในการเปิดและเปิดประตูสวรรค์ได้หรือไม่?”

โห-ฉาง-กุง อธิบายว่า ประตูสวรรค์มีลักษณะเป็นปราสาท

สีม่วงคล้ำที่เต็มไปด้วยความลึกสลับอยู่ทางซ้ายโลกเหนือ การปิดเปิด นั้นหมายถึง การสิ้นสุดและการเริ่มต้นของข้อต่อทั้งห้า

ผู้แปลรรถกถา ก็ต้องยอมรับว่าไม่ทราบ ว่า ความหมายที่แท้จริงนั้น โห-ฉาง-กุง ตั้งใจจะพูดถึงเรื่องอะไร แต่ที่แน่นอนคือ หมายถึงการฝึกหัดหายใจเข้าออกโดยวิธีเฉพาะแบบใดแบบหนึ่งที่พวกฤๅษีปฏิบัติกัน

ในต้นฉบับ เต้า-เต๊ะ-จิง ฉบับของโห-ฉาง-กุง มีข้อความต่อไปอีกว่า “เราไม่อาจจะเป็นนกตัวเมียได้หรือ?” ข้อความนี้ไม่มีปรากฏในคัมภีร์ เต้า-เต๊ะ-จิง ฉบับอื่นๆ เลย และโห-ฉาง-กุง อธิบายว่า ในการปฏิบัติตนของนักพรตนั้น ผู้ปฏิบัติจะต้องมีความละเอียดละไมและมีความละเอียดอ่อนเช่นเดียวกับนกตัวเมีย

ย้อนกลับไปสู่ข้อความเดิมใน เต้า-เต๊ะ-จิง ที่กำลังพูดถึง วาเล่ย์ อธิบายว่า การเปิดและปิดนั้น อาจหมายถึงวิธีการในการรักษาความสะอาดในเรื่องเพศสัมพันธ์⁽¹³⁾ แต่การศึกษาคำอธิบายของวาเล่ย์ต้องตั้งข้อสังเกตไว้ว่า วาเล่ย์มักเข้าใจไปในความหมายของเทคนิคการหายใจเข้าออก

เต้า-เต๊ะ-จิง บทที่ 14 พูดถึงลักษณะแห่งเต๋าว่า

“ไม่มีขอบเขตจำกัด และไม่อาจขนานนามได้
มันย้อนกลับไปสู่ความว่างเปล่า
จึงเรียกว่า ร่างที่ไม่มีรูปร่าง
ร่างที่ปราศจากวัตถุ”

เต๋า มีลักษณะที่ไม่อาจมองเห็นได้ ไม่มีรูปร่าง ไม่มีชื่อเรียกมันแหละ เป็นเหตุประการสำคัญที่ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องพยายามอธิบาย เต้า-เต๊ะ-จิง ชานเคยพูดว่าลักษณะที่สุขุม คัมภีร์ภาพเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่งกว่าปรากฏการณ์ของเต๋าเสียอีก แต่ที่จริงแล้ว ดูเหมือนว่า ชานจะเข้าใจในลักษณะของเต๋าที่ไม่ปรากฏ โดยนำไปเปรียบเทียบกับความคิดในแนวของขงจื้อที่ย้ำในปรากฏการณ์มากกว่า ที่จริงแล้วลักษณะทั้งสองของเต๋าคือลักษณะที่สุขุม กับลักษณะที่ปรากฏให้เห็นนั้น มีความสำคัญเหมือนกัน ความแตกต่างนั้นมีอยู่เพียงผิวเผิน เพราะแท้จริงแล้วเต๋าเป็นทั้งสองอย่าง หรืออีกนัยหนึ่งอาจจะพูดได้ว่า เต๋าแสดงออกอย่างเรียบง่าย

บรรทัดสุดท้ายในบทที่ 20 ความว่า

“และคุณค่าที่ได้มาจาก แม่ (เต๋า)”

ชานอธิบายว่า ตามศัพท์ที่แท้จริงแล้วแปลว่า “ดูจากนมของมารดา” คำว่า “แม่” นี้ มีปรากฏในบทที่ 1, 25 และบทอื่นๆ อีก อัน-เฟ-จื้อ อรรถาธิบายแรกของ เต้า-เต๊ะ-จิง ใช้คำว่า “แม่” ในความหมายเดียวกับ “เต๋า”

บทแปลของวาเล่ย์ยังทำให้ชัดเจนขึ้นโดยแปลว่า

“มัน ไม่ใช่ดีต่อเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตที่ไม่ได้มาจากอกของแม่”⁽¹⁴⁾
วาเล่ย์ อธิบายความหมายของ “แม่” ตอนนี้อาจหมายถึง “วิถีทาง” (แห่งเต๋า) โห-ฉาง-กุง อธิบายว่า

“เครื่องหล่อเลี้ยงเป็นวิธีการ

แม่คือเต๋า

มันผู้เดียวเท่านั้นที่เห็นคุณค่าแห่งวิธีการของเต๋า”⁽¹⁵⁾

จาก เต้า-เต๊ะ-จิง มีอยู่หลายบทที่แสดงให้เห็นลักษณะของเต๋าในโลกุตระสภาวะ เช่น

“เต๋า เป็นนิรันดร์ ไม่มีชื่อเรียกขาน” (บทที่ 32)

“สิ่งที่เรียกว่าเต๋านั้นคลุมเครือ และไม่แน่นอน

ในความคลุมเครือ ไม่แน่นอน นั้นแหละมีรูปร่าง

ในความคลุมเครือ ไม่แน่นอนนั้นแหละเป็นสรรพสิ่ง” (บทที่ 21)

“การกลับไปสู่จุดหมายปลายทางเรียกว่าเป็นนิรันดร์ (เต๋า)

เมื่อรู้จักนิรันดร์ภาพ เรียกว่า รู้แจ้ง” (บทที่ 16)

จากลักษณะที่ดูเหมือนจะตรงกันข้ามกันนี้ เต๋าคงจะเข้าใจได้ใน 2 ระดับ คือเต๋าที่เป็น “แม่” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง คือ เต๋าในปรากฏการณ์แห่งโลก และอีกแบบหนึ่งคือ เต๋าสัมบูรณ์ หรือ เต๋าในระดับโลกุตระ ความแตกต่าง 2 ระดับนี้จะเห็นได้ชัดเจนเมื่อพิจารณาต่อไป

ในเต้า-เต๊ะ-จิง บทที่ 25 เราพบว่า

“มัน (เต๋า) ปฏิบัติงานอยู่ทุกหนทุกแห่งโดยปราศจากอันตราย

อาจจะนับได้ว่า เป็นมารดาแห่งจักรวาล

มัน ไม่รู้จักชื่อของมัน มันเรียกมันว่า “เต๋า”

เต๋าสัมบูรณ์ หรือเต๋าที่เราพูดถึงในระดับโลกุตระนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีการเรียกขานชื่อได้ แต่ถ้าเราจะนำมาพูดถึง เราก็จำเป็นต้องสมมุติชื่อขึ้น ดังนั้น เราจึงสมมุติเรียกมันว่า “เต๋า” โดยตระหนักและระลึกถึงอยู่ตลอดเวลาว่า ชื่อที่เรียกนั้นเป็นเพียงชื่อที่สมมุติขึ้น ถ้าเราจะอธิบายว่า เต๋า เป็นมารดาแห่งสรรพสิ่งทั้งปวงในจักรวาล

เด้านั้นเป็นเต้าที่ปรากฏหรือแสดงให้เห็นได้ หาใช่เต้าสมบูรณ์ไม่
หน้าที่ของเต้าที่ทำหน้าที่ผลิตหรือก่อให้เกิดสรรพสิ่งนั้น แสดงว่า
เด้านั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่ง หาใช่เต้าทั้งหมด หรือเต้าสมบูรณ์ไม่

เฉพาะบทนี้ วาเล็ญแปลว่า “เราอาจจะนึกว่าเป็นมารดาแห่ง
สรรพสิ่งภายใต้สวรรค์”⁽¹⁶⁾ แสดงว่ามิใช่เต้าทั้งหมด เพราะแม้สวรรค์
ก็ยังอยู่ในเต้า

โท-ฉาง-กุง กล่าวว่า “มันกลายเป็นมารดาแห่งโลก เต้าเลี้ยงดู
และให้การอบรมศึกษาสิ่งทั้งปวง คุณเดียวกับที่มารดาให้การเลี้ยงดู
ทารกของเธอ”⁽¹⁷⁾

ดังนั้น การอธิบาย การบรรยายถึงและอรรถกถาแห่งเด้านั้น
จะต้องระลึกเสมอว่า มิใช่อะไรอื่นนอกจากเป็นเพียงแพะที่จะช่วย
ให้เราข้ามแม่น้ำไปได้ตามความต้องการ ดังนั้นจึงไม่ควรเห็นว่าเป็น
สิ่งที่มีความสมบูรณ์ที่สุดในตัวของมันเอง

บรรทัดแรกในบทที่ 28 มีว่า

“ผู้รู้จักและรักษาดนอยู่ในลักษณะเพศหญิง
กลายเป็นห้องน้ำของโลก”

ชานอธิบายว่าเป็นสัญลักษณ์เพศหญิงที่ใช้กันมากในลัทธิ
เต้า ซึ่งให้คุณค่าแห่งความต่ำ คือ การรู้จักถ่อมตัวและทำตัวเข้า
ใหนเข้าได้ โดยละความเย่อหยิ่งออกไปเสีย ความเรียบง่าย ซึ่งเป็น
ส่วนสำคัญในการคงไว้ซึ่งเอกภาพ วาเล็ญชี้ให้เห็นว่า ตอนนี้อาจจะ
ได้มาจากคำพูดของเล่าตาน⁽¹⁸⁾ ในหนังสือ จวงจื่อ⁽¹⁹⁾

ในบทนี้พูดถึงแนวความคิดหลักของลัทธิเต้าที่พูดถึงการ
หมุนเวียนของปรากฏการณ์ทั้งหลายในจักรวาล เมื่อเราทำงานเอียง
หนักไปข้างหนึ่งข้างใดมาจนเกินไป จะเห็นว่ามิปฏิบัติต่อกลับ
หรือแสดงตัวให้เห็นจากฝ่ายตรงกันข้ามทันที ดังนั้น มุนีจึงเป็นผู้ที่
รู้จักคุณค่าของอำนาจ รู้จักใช้มันให้พอดี และรักษาอำนาจไว้ได้
เพราะรู้จักระวังไม่ให้ตนเอนไปทางหนึ่งทางใดมาจนเกินไปที่จะ
ทำให้เกิดปฏิกริยาในทางตรงกันข้ามได้ “เพศหญิง” ที่พูดถึงในบท
นี้ใช้เป็นสัญลักษณ์หมายถึงความนิ่มนวล แต่เป็นพลังที่จะอยู่ได้นาน
ตรงกันข้ามกับความแข็งแรง และความมีอำนาจ ตอนที่ โห-
ฉาง-กุง อธิบายไว้ค่อนข้างชัดเจนว่า

“เพศชายหมายถึงความมีอำนาจ

เพศหญิงเป็นฝ่ายที่อ่อนกว่า

แม้ว่าเราจะรู้ในอำนาจแห่งเพศชาย

เราจะต้องรักษามันไว้ด้วยพลังที่อ่อนกว่าแห่งเพศหญิง”

ความอ่อนแอ (weakness) ก็เป็นบทบาทที่สำคัญเหมือนกัน
ในการทำงานของเต้า

“การหมุนกลับเป็นการกระทำของเต้า

ความอ่อนแอเป็นหน้าที่ของเต้า

สรรพสิ่งในโลกมาจาก สัต (being)

แต่ สัต (being) มาจาก อสัต (non-being)” บทที่ 40

ทฤษฎีที่ว่าด้วยการหมุนกลับไปสู่รากฐานเดิมนี้เป็นทฤษฎี
หลักที่มีกล่าวอยู่แทบทุกบท การหันกลับไปสู่ความเป็นมาแต่เดิม
นั้นหมายถึงการหมุนเวียนแห่งเหตุและผล หมายถึงว่า เมื่อสิ่งใดก็
ตามเมื่อขึ้นไปสู่ที่สูงสุดแล้ว ก็ต้องกลับลงมาริมต้นใหม่อีก เป็น
ดังนี้เรื่อยไป ศาสตราจารย์ ดี.ซี.ลือ เห็นว่า การกลับมาสู่จุดเริ่มต้น
ใหม่นี้เป็นการคงสภาพของชีวิตให้ยืนหยัดต่อไป โดยอธิบายว่า
“ความอ่อนทรวงไว้ซึ่งความแข็งที่แท้จริง เพราะความแข็งนั้นเมื่อถึง
ที่สุดแล้วก็ต้องตกลงมาอีก ในขณะที่ความอ่อนยังรักษาตัวของมัน
ไว้ได้” ท่านจึงสรุปว่า “การหมุนเวียนนี้ มิใช่การเคลื่อนตัวไปเป็น
วงกลมเฉย ๆ เท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาที่ค่อยเป็นค่อยไป เมื่อถึง
ขีดสุดแล้วก็จะเสื่อมลง”⁽¹⁹⁾

ในบทเดียวกันนี้ โห-ฉาง-กุง อธิบายว่า

“เต้าเคลื่อนไหวในลักษณะการยอมแพ้
ความอ่อนแอจึงเป็นเครื่องมือของเต้า”

หมายถึงว่า เต้าใช้ความอ่อนโยนและความนอบน้อมเป็น
เครื่องมือในการทำงานเสมอ ดังนั้น ผลงานจึงอยู่ได้นานกว่า ผู้ปล
งานของ โห-ฉาง-กุง อธิบายเพิ่มเติมว่า “กฎนี้ชี้ให้เห็นถึงความ
เป็นจริงในธรรมชาติ ความอ่อนโยน ความนอบน้อม และการวางเฉย
นั้นเป็นคุณสมบัติของผู้ประพุดิธรรมและเข้าใจธรรมชาติ การอยู่
อย่างสงบในธรรมชาติเป็นผลงานอันเป็นนิรันดร์แห่งเต้า” เห็นได้
ชัดว่า ใน เต้า—เต๊ะ—จิง ลักษณะเพศหญิงเป็นสัญลักษณ์ที่ได้
รับการยกย่องว่าหมายถึง ความสงบ ความวางเฉย ซึ่งเป็นคุณสมบัติ
สำคัญของผู้ที่รู้แจ้งแล้วเท่านั้น

จากบทที่ 40

“เต้า ขอนตัวอยู่ และไม่มีนามเรียกขาน

แต่เด้านั้นแหละ ที่ได้สร้างเสริมทุกสิ่งจนสมบูรณ์”

ในบทนี้ เราได้เห็นลักษณะความเป็น “แม่” ของเต้าอีก
ครั้งหนึ่ง โห-ฉาง-กุง อธิบายว่า ที่ทำให้สมบูรณ์นั้น หมายความว่า
เต้าคอยช่วยวิญญาณของมนุษย์ให้บรรลุถึงความสมบูรณ์นั้น

ในบทที่ 42

“เต้าทำให้เกิด หนึ่ง

หนึ่ง ทำให้เกิด สอง

สอง ทำให้เกิด สาม

และสาม ทำให้เกิดขึ้นอีกตั้งหมื่นอย่าง

สรรพสิ่งทั้งหมดนี้ มีทั้ง หยิน และ หยาง อยู่ด้วยกัน

และโดยการรวมตัวของพลังแห่งวัตถุทั้งคู่นี้

สัมพันธ์ภาพก็เกิดขึ้น”

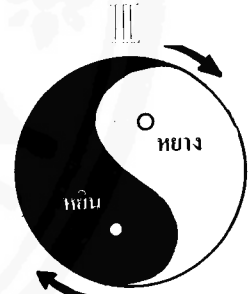
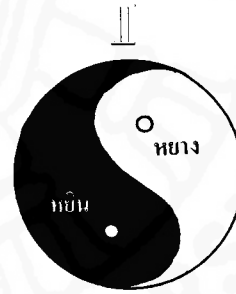
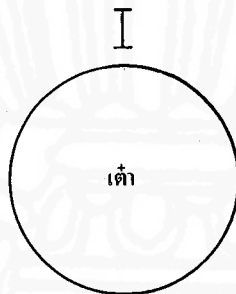
ซานอริบายว่า หนึ่งนั้นหมายถึงพลังแห่งวัตถุธาตุ แต่ดั้งเดิมสองหมายถึงพลัง หยิน (เพศหญิง) และ หยาง (เพศชาย) และสามหมายถึงการรวมตัวของ หยิน—หยาง เข้ากับวัตถุธาตุนั้นแล้วจึงเกิดสรรพสิ่งทั้งปวงขึ้น โดยมีความสัมพันธ์แห่งพลัง หยิน และ หยาง

ใจความตอนนี โห-ฉาง-กุง อธิบายว่า

“เต๋าทำให้เกิด หนึ่ง, หนึ่งทำให้เกิดสอง

สองคือ หยิน-หยาง, หยิน-หยางทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพขึ้น
ทั้งสงบและยุ่งเหยิง บรรายากาสทั้งสามที่เกิดขึ้นจึงเป็น
สวรรค์, พื้นดิน และมนุษย์ ทั้งสามนี้ทำให้เกิดสรรพสิ่ง”⁽²⁰⁾

มีสมาเรีย เซน แย้งว่า “ถ้าหนึ่งทำให้เกิดสอง, สองทำให้เกิดสามได้ ก็ไม่อาจจะหยุดยั้งแค่นั้น น่าจะมีต่อไปอีก” แต่เธอก็เห็นด้วยกับ โห-ฉาง-กุง ที่อธิบายว่า หลักประการที่สามนั้น คือมนุษย์ เพราะตรงกับใจความในบทที่ 25 แต่เธอก็ยังไม่พอใจกับคำตอบทั้งหมดของ โห-ฉาง-กุง นัก เธอแนะว่า “หนึ่ง, สอง และสามนั้น น่าจะเป็นจังหวะของเต๋าในการก้าวเข้ามาสู่โลกแห่งปรากฏการณ์”⁽²¹⁾

ยิ่งไปกว่านั้น เธอยังดูให้ลึกซึ้งขึ้นและเห็นว่าบทนี้อธิบายความหมายของเต๋าวัยอย่างลึกซึ้ง โดยอธิบายว่า

“เต๋าเป็นมารดา แห่ง สรรพสิ่งในโลก แต่มารดาในที่นี้หมายถึงรากฐาน เต๋าลักษณะที่เป็นมารดานั้น มิได้หมายความว่า มีความเป็นอยู่แยกไปคนละส่วนกับบุตร หากแต่บุตรนั้นเป็นปรากฏการณ์ของมารดา ผู้ซึ่งไม่มีใครเห็น เช่นเดียวกับที่เรามองเห็นดอกไม้บาน แม้ว่าดอกไม้มันจะอยู่ได้โดยอาศัยรากเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงก็ตามที แต่รากซ่อนตัวอยู่ใต้ดิน.... โดยลำพัง หยิน—หยาง แล้ว ไม่อาจแสดงตัวให้เห็นได้” ดังนั้น จึงต้องอาศัยความสัมพันธ์อันเป็นเอกภาพระหว่างพลังทั้งสองที่จะช่วยให้เต๋าปรากฏให้เห็นได้”

เพื่อให้เข้าใจสัมพันธ์ภาพและการทำงานระหว่างหยิน-หยางโปรดดูรูปภาพประกอบ

- I. เต๋า เป็น หนึ่ง ข้าพเจ้าไม่แปลตามคาสตราจารย์ซานที่แปลว่า “เต๋าทำให้เกิดหนึ่ง” เพราะปัญหามีอยู่ว่า ในระยะแรกนี้ ไม่มีการ “ทำให้เกิด” หรือ “ผลิต” ดังนั้น เต๋าก็ เป็น โดยยังไม่อาการกิริยา “ผลิต” สิ่งใด ๆ ขึ้นมาตอนนี้ เต๋าก็เป็น “ความว่าง” เป็นโลกุตตรสภาวะ เป็น “สิ่งสมบูรณ์”
- II. ในขั้นนี้ เส้นโค้งที่ลากจากด้านบนของวงกลมเป็นตัว “S” ลงมาสู่เส้นวงกลมด้านล่าง เป็นการแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่าง หยิน (เพศหญิง) และ หยาง (เพศชาย) สำหรับปรัชญาเวทาคะ เส้น “S” นี้ก็คือม่านมายา ที่กำบังไม่ให้มนุษย์เราเข้าถึงปรมาตมมันนั่นเอง

จากหนังสือ The Book of Odes อธิบาย หยิน ว่าเป็นภูเขา ด้านที่มีเงาบัง ในขณะที่ หยาง เป็นภูเขาด้านที่ได้รับแสงแดด ต่อมาเรื่อง หยิน—หยาง นี้ มักจะใช้หมายถึงความสัมพันธ์และความ

แตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย และลักษณะตรงกันข้ามอื่น ๆ

ในระยะเวลาที่สองนี้ สังเกตเห็นลักษณะสองประการในเต๋า คือ หยุ (มี) และ หวู (ไม่มี) โดยมีพลัง หยิน—หยางควบคู่กัน ดังนั้น เมื่อเกิดมีการแบ่งแยกขึ้น เต๋าก็จะว่าเล่าอธิบายว่าหมายถึง “การผ่อนลมหายใจ” และอธิบายเพิ่มว่า “ลมหายใจ” ในความหมายที่กว้างขึ้นหมายถึง “สภาวะแห่งบรรยากาศ”⁽²²⁾

โห-ฉาง-กุง อธิบายตามความเข้าใจในแบบของพวกเต๋าหยินว่า

“ในทุกสิ่งมีลมหายใจเป็นรากฐานเดิมอยู่ ดังนั้นจึงกลับไปรวมตัวกับส่วนที่อ่อนแอกว่า ในช่องอก (หมายถึงช่องท้องมากกว่า) มีขดลำไส้ ลึกเข้าไปในกระดูกก็เป็นโพรงกระดูก ภายในของตันไม้ก็เป็นความกลวง ลมหายใจแห่งสัมพันธ์สภาพซ่อนอยู่อย่างลึกซึ้งทั่วไป ดังนั้นจึงมีอายุอยู่ได้ยืนยาว”⁽²³⁾

บทที่ 43 อธิบายว่า

“สิ่งที่อ่อนที่สุดในโลก เอาชนะสิ่งที่แข็งที่สุดได้” อาจารย์เซน จู คิดว่า ตอนนั้นควรจะเป็นใจความในตอนต้นของบทที่ 78 มากกว่า ในขณะที่อาจารย์ มา ซู-หลุน เห็นว่า บรรทัดแรก ๆ ของบทที่ 78 ควรยกมาไว้ในบรรทัดที่สองของบทที่ 43 อย่างไรก็ตาม ปัญหาการเรียบเรียงเนื้อหาของแต่ละบทยังอาจจะถกเถียงกันได้อีกมาก ข้าพเจ้าจึงจะพูดถึงเนื้อหาของทั้งสองบทไปพร้อม ๆ กันเสียเลย

“ไม่มีอะไรที่อ่อนและนุ่มเกินกว่าน้ำ

แต่ก็ไม่มีอะไรที่ไปกว่าน้ำในการใช้สู้กับสิ่งที่แข็งที่สุด”

บทที่ 78 ลัทธิเต๋าขอยกและให้คุณค่าแก่น้ำว่าเป็นสัญลักษณ์ที่ใกล้เคียงลักษณะที่แท้จริงของเต๋ามากที่สุด วาเลียร์แปลบรรทัดแรกของบทนี้ว่า

“ภายใต้สวรรค์ไม่มีสิ่งใดที่จะนุ่มกว่าน้ำ”

แต่เดิมไม่มีชื่อ ก็เกิดมีชื่อเรียกขานกัน เมื่อมีการเปรียบเทียบแบ่งแยก สมมุติบัญญัติก็ตามมา ตอนนั้นแหละที่แตกกลายเป็น “มารดาของโลก”

III ในระยะที่สาม (ดูรูปประกอบ) จะเห็นว่าเกิดการสัมผัสที่ขึ้นระหว่างพลัง หยิน—หยาง ผลจากการสัมผัสนี้ สรรพสิ่งทั้งปวงก็เกิดตามมา ทั้ง หยิน และ หยาง มิได้เป็นพลังสถิตย์ หากแต่เป็นสองลักษณะของสิ่งเดียวกัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และเป็นต้นเหตุแห่งการเคลื่อนไหวและการกระทำแห่งสรรพสิ่งทั้งปวง

พลังทั้งสองนี้ จำกัดขอบเขตซึ่งกันและกัน ขอบเขตนั้นจึงเป็นหลักแห่งปรากฏการณ์นั่นเอง หมายความว่า เมื่อ หยิน ไปจนสุดขอบเขตของตนแล้ว ก็จะทำให้เกิดพลังตรงกันข้าม คือ หยาง ขึ้น ความจริงทฤษฎีนี้เห็นได้จากเหตุการณ์ประจำวัน คนไทยเองก็คุ้น ๆ อยู่ ดังเช่นภาษิตโบราณ กล่าวไว้ว่า “ให้ระวังสุนัขจนตรอก”

สุนัขแพะเท่านั้นจึงจะวิ่งหนีไปจนจนตรอก แต่สุนัขจนตรอกนั้นแหละจะกลายเป็นสุนัขที่ดุมากที่สุด จึงพึงระวัง

ก่อนที่จะเข้าไปพิจารณาบทอื่น ๆ ในบทที่ 42 โห-ฉาง-กุงกล่าวว่า

“สรรพสิ่งหันหลังให้หยิน และมาโอบอุ้ม หยาง”

ข้อความตอนนี้น่าสนใจ เพราะใจความตรงกันข้ามกับเนื้อหาใน เต๋า—เต๊ะ—จิง บทที่ 28 ที่ว่า “รู้จักเพศชายแต่ให้รักษา

ลักษณะเพศหญิง” ซึ่งได้พูดไปแล้วในตอนต้น บรรทัดที่ 6 ในบทเดียวกัน ชานอริบายว่า หมายถึง “การผสมกลมกลืนของพลังแห่งวัตถุธาตุ”

ความคล้ายคลึงกันระหว่างลักษณะของเพศหญิงและน้ำเห็นได้ชัดใน เต๋า—เต๊ะ—จิง โห-ฉาง-กุง จึงอธิบายว่า “สิ่งที่อ่อนนิ่มที่สุดในโลกได้แก่น้ำ เพราะน้ำสามารถแทรกซึมเข้าไปได้ในสิ่งที่แข็ง ไม่มีอะไรเลยที่น้ำไม่อาจจะแทรกซึมเข้าไปได้”²⁴ ในบทที่ 78 เขาก็พูดถึงน้ำอีกโดยชี้ให้เห็นว่าน้ำมีพลังที่จะโอบล้อมภูเขา หรืออาจผลักให้ภูเขาเคลื่อนที่ไปได้ ไม่มีอะไรที่มันอำนาจพอที่จะมาทำลายคุณสมบัติพิเศษของน้ำ เช่นเดียวกัน พลังแห่ง หยิน จึงอาจเอาชนะพลังแห่ง หยาง ได้ ดังเช่น ลิ่นอันอ่อนนุ่มและพื้นที่แข็งแรงนานปีเข้าเราจะเห็นว่าพื้นที่หักผุพังไปในขณะที่ลิ่นยังทำหน้าที่ได้ดีและรับใช้เราได้นานกว่า

เมื่อได้ศึกษาบทต่าง ๆ ใน เต๋า—เต๊ะ—จิง แล้ว ข้าพเจ้าก็อดสงสัยไม่ได้ ผู้เรียบเรียง “ลัทธิและความเท่าเทียมของหญิง” นั้น ถ้าหากว่าได้ศึกษาคัมภีร์นี้โดยละเอียดแล้วจะยังคงเรียกร้องสิทธิอยู่ต่อไปหรือไม่? ความรู้อันกว้างใหญ่ไพศาลที่บรรพบุรุษได้มอบให้แก่เรานั้น อาจเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ถ้าเราสนใจและนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์บ้านเมือง แต่เท่าที่เป็นอยู่ เราใจแคบ ทะนงตัวในความรู้สมัยใหม่จนเกินไป และปล่อยปละละเลยของเก่า ๆ เสีย ถ้าผู้หญิงทำหน้าที่ของผู้หญิงผู้ชายก็ปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบในงานของตน ปัญหาสังคมหลาย ๆ อย่างก็จะสลายไปโดยปริยาย

ในบทต่อไปที่หยิบยกขึ้นมาพิจารณาคือบทที่ 51

“เต้าผลิต

คุณธรรมคำจูน”

ชานอริบายว่า เต๋า เป็นหลักสากลที่ทำให้สิ่งต่าง ๆ เกิดมีเกิดเป็น เต๊ะ⁽²⁵⁾ คือเต๋าที่อยู่ในสรรพสิ่ง หมายความว่า เต๊ะ คือคุณธรรมที่สรรพสิ่งได้รับจากเต๋า โห-ฉาง-กุง อธิบายว่า คุณธรรมคือเอกภาพ เอกภาพนั้นแผ่ขยายอยู่ทั่วไปในลมหายใจและหล่อเลี้ยงชีวิต ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า เต๋า มีหน้าที่จุดมารดาที่คอยให้ความอบอุ่นหล่อเลี้ยง

บทที่ 52 เป็นอีกบทหนึ่งที่พูดถึงหน้าที่ของเต๋าว่าเป็นประจุมารดาอย่างชัดเจน

“ในตอนแรกเริ่มแห่งจักรวาลนั้น

อาจเปรียบได้ว่าเป็นมารดาแห่งจักรวาล”

อัน-เฟอ อธิบายว่า มารดานั้นคือเต๋า เอิร์คส์เปรียบเต๋ว่าเป็นเจ้าแม่ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบที่ออกจะไกลเกินไปสักหน่อย ชานพูดถึงการริเริ่มแห่งจักรวาล แนวความคิดเหล่านี้ล้วนแต่ขัดแย้งกับ

ลักษณะของเต๋า ที่ เต๋า—เต๊ะ—จิง บรรยายว่า ไม่มีการเริ่มต้นและ
เป็นนิรันดร์ เต๋ามีอยู่ตลอดไป เราจะอธิบายว่าเต๋าเป็นมารดาแห่ง
จักรวาลได้อย่างไร ในเมื่อบทที่ 1 อธิบายว่า สิ่งที่เรียกขานนามได้
เป็นมารดาแห่งสรรพสิ่ง ทั้ง ๆ ที่เต๋ามีชื่อเรียกขาน

ข้อความสองประเภทที่ดูเหมือนว่าจะขัดแย้งกันนี้อธิบายได้
ถ้าเราตระหนักว่า พุทธถึงเต๋าคนละระดับ เต๋าในสภาวะสมบูรณ์
(Absolute) เป็นเต๋าคืออธิบายได้อย่างเด่นชัดใน เต๋า—เต๊ะ—จิง บทที่ 1
ว่า

“เต๋ายังเรียกขานได้ ไม่ใช่เต๋านิรันดร์
นามที่เรียกขานได้ ไม่ใช่ชื่อนามนิรันดร์
นิรนามนั้นแหละเป็นรากฐานแห่งสวรรค์และดิน
เมื่อมีนามเรียกขาน จึงเป็นมารดาแห่งสรรพสิ่ง”

เต๋านี้ในอีกลักษณะหนึ่งซึ่งมักจะบรรยายว่า เป็นมารดาแห่ง
สรรพสิ่งนั้น ความจริงเป็นสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นระหว่าง หยิน—
หยาง โดยมี หยิน ทำหน้าที่ มารดา แต่เพื่อความสะดวก นักปรัชญา
ก็เรียกสัมพันธภาพนี้ว่า เต๋า อีกเหมือนกัน ทำให้เกิดความเข้าใจผิด
ได้บ่อย ๆ ทั้งหยิน-และหยางเป็นพลังทำงานไม่มีหยุดในเต๋า

ทฤษฎีและวิวัฒนาการแห่ง “หยิน—หยาง”

ในตอนนี้จะพูดถึงวิวัฒนาการ หยิน—หยาง โดยให้ความ

สนใจเป็นพิเศษใน หยิน (พลังเพศหญิง) ทั้งนี้ เพื่อให้ตรงกับเป้า
หมายและหัวข้อของบทความ อีกประการหนึ่งแนวความคิดทาง
ปรัชญาของลัทธิ เต๋า ก็เป็นแนวความคิดประเภท หยิน ตรงกันข้าม
กับลัทธิขงจื้อ ซึ่งเป็นแนวความคิดประเภท หยาง โดยเน้นหนักใน
การกระทำมากกว่าที่จะอยู่เฉยนิ่งเช่นลัทธิเต๋า

ทฤษฎี หยิน—หยาง นี้ ชานอริบายว่า เป็นเรื่องง่าย ๆ ที่มี
อิทธิพลต่อชาวจีนอย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง ทฤษฎีนี้มีมาตั้งแต่
สมัยโบราณ โดยไม่แน่ใจว่า แรกเริ่มนั้น คำว่า หยิน—หยาง ใช้ใน
ความหมายของลักษณะ ตรงกันข้ามแห่งปรากฏการณ์ในธรรมชาติ
หรือหมายถึงเพศหญิง-เพศชายโดยตรง แต่ข้าพเจ้าเข้าใจว่า หยิน—
หยาง ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่แปลกประหลาดในธรรมชาติ
ลักษณะพายุลูกไฟและฝนที่ตกกระหน่ำลงมาอย่างลึกลับมืดดำไม่ขึ้นนั้น
คงจะมีอิทธิพลต่อจิตใจและแนวความคิดของคนในสมัยนั้น หยาง
จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้เรียกปรากฏการณ์ในธรรมชาติที่
แสดงอำนาจ และความดุร้าย หยิน เป็นสัญลักษณ์ ตรงกันข้าม
หมายถึงธรรมชาติที่เยือกสงบ ไม่มีการแสดงออก เช่น น้ำและดิน
เป็นต้น

แต่เมื่อมองใกล้ตัวเข้ามาจะเห็นว่า แม้ในชีวิตประจำวัน
ลักษณะทั้ง หยิน และ หยาง ก็ปรากฏให้เห็นในสังคมมนุษย์เหมือน
กัน ผู้ชายเป็นพวกที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และเป็นผู้ที่มี
อำนาจสูงสุดในบ้าน ต้องทำหน้าที่สู้รบป้องกันข้าศึกศัตรูที่มารุกราน
ในขณะที่ผู้หญิงดูแลงานบ้าน รับคำสั่งจากสามีแล้วปฏิบัติตาม และ
แม้กระทั่งในความสัมพันธ์ด้านอื่นก็ตาม ผู้ชายต้องเป็นฝ่ายนำทั้งสิ้น
หยิน—หยาง จึงมีความหมายครอบคลุมถึงเพศหญิงเพศชายด้วย

ศาสตราจารย์ ฟุง ยู่-ลาน เข้าใจว่านิยาย หยิน—หยาง นี้มี
รากฐานความเป็นมาจากพวกนักดาราศาสตร์ ซึ่งในสมัยโบราณ
เรียกว่า ฟางซื่อ นิยายนี้มีแนวโน้มไปในทางวิทยาศาสตร์ โดยพยายาม
อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติไปในความหมายของพลัง
แห่งธรรมชาติ

ก่อนที่จะมีการก่อตั้งนิยายนี้ขึ้นอย่างเป็นทางการ มีแนว
ความคิดอยู่สองประเภท พยายามที่จะอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ
เหล่านั้น ทฤษฎีหนึ่งคือ หยิน—หยาง อีกทฤษฎีหนึ่งเรียกว่า “ธาตุ
ทั้งห้า”

“ธาตุทั้งห้า” หรือ “หวู ชิง” นี้มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดใน
The Book of History โดยใช้ชื่อว่า “หลักใหญ่” ในทฤษฎีนี้พูดถึง
ธาตุทั้งห้า โดยย้ำความสำคัญเฉพาะธาตุห้าชนิดแรก อธิบายได้
ดังนี้.-

น้ำ: มีธรรมชาติแยกชั้น และไหลลงต่ำ
ไฟ: มีลักษณะเป็นเปลวพุ่งขึ้นสู่ที่สูง
ไม้: มีลักษณะที่อาจจะคงอยู่หรือตั้งตรง
เหล็ก: มีลักษณะที่อาจถูกหลอม และเปลี่ยนรูปร่าง
ดิน: เพื่อการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว

ในธาตุทั้งห้านี้สังเกตได้ว่า น้ำและดินมีความสัมพันธ์กับสัญลักษณ์พิเศษหนึ่ง ที่ เต่า—เต๊ะ—จิง อยู่อยู่บ่อยครั้ง ธรรมชาติของน้ำนั้นเป็นมิตรที่ดีของดินเสมอ เมล็ดพืชที่หว่านลงบนดิน จะงอกงามได้ก็เมื่อได้รับความชุ่มฉ่ำจากน้ำ ดังนั้น ศาสตราจารย์ นีทแฮม (Needham) จึงกล่าววาลัทธิเต๋าใช้น้ำเป็นสัญลักษณ์แห่งพิเศษโดยยึดหลักทางวิทยาศาสตร์เข้ามาอธิบาย และเป็นหลักที่ใช้ได้ดีเช่นกันในทฤษฎีการเมือง⁽²⁶⁾ ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำและพิเศษหนึ่งนั้น มิได้ยุติเฉพาะในเรื่องการเติบโตของต้นไม้เท่านั้น นีทแฮมยังได้ตั้งข้อสังเกตต่อไปว่า

“ร่างกายของมนุษย์เราเป็นส่วนประกอบของน้ำ
เมื่อน้ำสุกของเพศชายไปรวมตัวกับไข่ของเพศหญิง
และมีน้ำหล่อเลี้ยง ชีวิตใหม่ก็เกิดขึ้น”

เราอาจจะมองปัญหานี้ว่าเป็นปรากฏการณ์ของเต๋าซึ่งแสดงออกในลักษณะการอธิบายแบบวิทยาศาสตร์ ส่วนดินนั้นเป็นรากฐานแห่งสรรพสิ่ง เพราะทุกอย่างเกิดขึ้นจากดิน ดินจึงเป็น “แม่” น้ำก็เช่นกันเป็นอาหารของดิน ไหลและสัมผัสกับทุกส่วนของดิน เช่นเดียวกับสายเลือดที่มีอยู่ทั่วไปเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกาย จึงเห็นได้ว่า น้ำ มีการทำงานที่ผูกพันและขึ้นอยู่กับดิน

จากการศึกษาดารากวานจื่อ นีทแฮมสรุปเป็นประเด็นสำคัญหลายประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญของน้ำ นอกจากนั้นยังได้แสดงให้เห็นในหลายกรณี ว่าน้ำมีผลโดยตรงต่อปัจเจกบุคคลอย่างไร ปัญหาที่มิสามารถเข้าใจได้เกี่ยวกับโลกนั้น เริ่มมาจากการเข้าใจในปัญหาเรื่องน้ำนี้เอง ถ้าน้ำรวมกันเป็นเอกภาพ ใจของมนุษย์ก็จะตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมด้วย

ด้วยพื้นฐานทางดาราศาสตร์เช่นนี้ นิยาย หยิน—หยาง เข้าผสมผสานกับแนวความคิดเรื่อง “ธาตุทั้งห้า” อาจารย์ไชว-เหยน ได้พัฒนาให้แนวความคิดทั้งสองนี้ กลายเป็นปรัชญาประวัติศาสตร์ชนิดใหม่ขึ้น โดยอธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทั้งปวงในประวัติศาสตร์นั้น อธิบายได้จาก การเปลี่ยนแปลงของธาตุทั้งห้า

ไชว-เหยน เป็นผู้ที่มีชีวิตอยู่ในสมัย “Warring States” การได้เห็นความกดขี่กดขี่และไร้ความยุติธรรมของรัฐบาลในสมัยนั้น ทำให้ไชว-เหยน หันมาสนใจในปรากฏการณ์การเพิ่มและลดของพลังแห่ง หยิน และ หยาง ไชว-เหยน เขียนบทความไว้มากมายเกี่ยวกับวัฏฏะ แห่งนี้ต่าง ๆ ของจีนตั้งแต่ครั้งโบราณกาลจนถึงยุคใหม่ แต่บทความเหล่านี้ พอสรุปเป็นประเด็นสำคัญจะเห็นว่า

ไชว-เหยนใช้คุณธรรมและความถูกต้องเป็นหลัก ดูเหมือนว่าเจ้านายสมัยนั้น สนใจในทฤษฎีของไชว-เหยน แต่ก็ไม่วางจะนำไปประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติได้

ต่อจากไชว-เหยน มีอาจารย์ที่มีชื่ออีกท่านหนึ่งคือไชว-ซือ ท่านผู้นี้มีความสามารถในการประพันธ์และได้บันทึกความรู้ของไชว-เหยน ลงไว้เป็นหลักฐาน แต่ภาคทฤษฎีของไชว-ซือ ก็เป็นเพียงทฤษฎีโดยไม่มีผู้สนใจปฏิบัติตามเช่นกัน

ความคิดในแนวที่พูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และปรากฏการณ์ในธรรมชาติซึ่งเป็นจุดสำคัญในนิยาย หยิน—หยาง ก็มิกล่าวไว้เหมือนกันในดารา กวานจื่อ

“หยินและหยางเป็นหลักฐานสำคัญของสวรรค์และดิน ฤดูทั้ง 4 เป็นวิถีแห่งหยินและหยาง การลงโทษและการปูนบำเหน็จความชอบเป็นความกลมเกลียวแห่งฤดูทั้ง 4 ฯลฯ”⁽²⁷⁾

ความสำคัญของน้ำและดิน เป็นเรื่องที่ กวานจื่อ เห็นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งดังที่ได้พูดถึงแล้วในตอนต้น

พุ่งชี้ให้เห็นว่า รัฐซึ่งเป็นศูนย์กลางแห่งนิยาย หยิน-หยาง และธาตุทั้งห้านี้ มีพลเมืองที่มีนิสัยค่อนข้างขี้ขลาด และโดยทั่วไปเป็นคนช่างเล่าเรื่อง เป็นผลให้ในที่สุด อาจารย์ไชว-เหยนได้รับการยกย่องจนกลายเป็นมนุษย์เทวดาไป ในที่สุดทฤษฎี หยิน—หยาง และธาตุทั้งห้า จึงถูกบังคับให้มีการเปลี่ยนแปลงหันเหออกจากจุดประสงค์เดิม กลายเป็นเรื่องลึกลับมหัศจรรย์ไป⁽²⁸⁾

เราเห็นได้ว่า ทฤษฎี หยิน—หยาง นี้เป็นของเก่าโบราณ มีมาก่อนนิยาย หยิน—หยาง เสียอีก ต่อมานิยาย หยิน—หยาง ก็ได้เป็นรากฐานให้แก่ลัทธิเต๋าในสมัยต่อมา แต่ทฤษฎี หยิน—หยาง ก็ได้มีบทบาทสำคัญที่เห็นได้ชัดในปรัชญาเต๋า ความสำคัญของทฤษฎีนี้ทอแสงออกมาชัดเจนกว่าอิทธิพลจากนิยายอื่น ๆ

ในลัทธิเต๋า หยิน—หยาง กลายเป็นสภาวะแห่งตรีภาพและเป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีกลมเกลียวอันเป็นผลเนื่องมาจากสัมพันธ์ภาพกับตรีภาพนั้น

‘หยิน สมบูรณ์มีลักษณะนั่งเฉยๆเจ้าแผ่นดิน หยาง สมบูรณ์ เต็มไปด้วยลักษณะแห่งอำนาจและการกระทำเป็นพลังจากสวรรค์ สัมพันธภาพระหว่างพลังทั้งสองทำให้เกิดความพอดีและเป็นป่อเกิดแห่งสรรพสิ่ง’⁽²⁹⁾

หยิน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่ง “มารดา” นั้นเปรียบเทียบกับ ดินดำ ซึ่งเมื่อเปรียบกับดินอื่น ๆ แล้วจะเห็นว่าดินดำนั้นเป็นดิน ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการเพาะปลูก เพราะเป็นดินที่มีความอุดม สมบูรณ์และอำนวยผลผลิตให้มากที่สุด

หยาง ใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งสวรรค์ อาจจะเห็นได้ใน ต้นไม้ซึ่งต้องอาศัยดินเพื่อความอยู่รอดโดยตรง และดินนั้นก็ มีมิตรสนิทที่อำนวยความสะดวกอยู่เสมอ คือน้ำ ในปรากฏการณ์นั้น เราจะเห็นได้ชัดเจนว่า หยาง ต้องอาศัย หยิน เพื่อความเป็นอยู่ พลัง ทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่ขึ้นแก่กัน และไม่อาจทำงานให้สัมฤทธิ์ผล ได้โดยลำพัง หยาง อาจเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจ ความเข้มแข็ง ความเป็นเพศชาย ฯลฯ แต่ลักษณะเหล่านี้จะไม่มีสาระ และไร้ ความหมายโดยสิ้นเชิงถ้าปราศจาก หยิน พลังตรงกันข้ามซึ่งในแท้ จริงแล้วคืออีกส่วนหนึ่งของสิ่งเดียวกันนั่นเอง

ในหนังสือ อี้จิง กล่าวว่า “หยินหนึ่งและหยางหนึ่ง ประกอบ เข้าเป็นเต๋า”⁽³⁰⁾ อาจารย์เจียวซุน⁽³¹⁾ ให้ทรรศนะเพิ่มเติมว่า

“สิ่งที่แยกมาจากเต๋านั้นเรียกว่าเซา (หมิง)
ส่วนสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันบุคคลนั้นเรียกว่า ธรรมชาติ (ชิ่ง)
เอกภาพแห่งเต๋าดูเหมือนว่า ถูกแบ่งแยกออกไป
เพื่อทำให้ธรรมชาติของมนุษย์สมบูรณ์ขึ้น
ธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งปวงรวมกันเข้ามา
เพื่อก่อให้เกิดความสมบูรณ์แห่งเต๋า
หยินหนึ่งและหยางหนึ่ง
นั่นแหละที่ทำให้เต๋าไม่มีวันจบสิ้น”

การรวมตัวของ หยิน และ หยาง ในเต๋านั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจ ยากเกินไปสำหรับบุพชน ดังนั้น เราจึงพบว่า การเกิดแห่งชีวิตมนุษย์ ได้ถูกยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างในการอธิบายการเกิดแห่งสรรพสิ่งใน สากลจักรวาล เช่นการอธิบายว่า “มีการสัมพันธ์กันระหว่างเมล็ด แห่งเพศหญิงและเพศชาย และทุกสิ่งทุกอย่างก็อุบัติขึ้น” หรือ บางทีเราจะพบคำอธิบายเปรียบเทียบ เช่น

“จะต้องมีการสัมพันธ์กันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย เพื่อทำให้ เกิดบุตรหลานขึ้น เช่นเดียวกับ หยิน และ หยาง ก็ต้องร่วมกันเพื่อผลิต สรรพสิ่ง”

ในบทสรุปของหนังสือ อี้จิง ยังพูดถึงความประพุดของ ภรรยาที่ดีว่า

‘หยาง นั้นคือนาย, ในขณะที่หยิน เป็นผู้ช่วย ถ้า หยิน นำ หน้าที่จะทำให้งานยุ่งเหยิงและสูญเสียทิศทาง แต่ถ้าปฏิบัติตาม หยาง ก็จะได้ควบคุมและเดินถูกทาง วิธีการเช่นนี้ ถือว่าเป็นการปฏิบัติ ของภรรยาที่ดีที่ยึดถือกันมาในประเทศจีนเป็นเวลานานแล้ว”

ทำให้อดคิดไม่ได้ว่า ผู้ปุ่นได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดนี้ ไปไม่น้อยเลยทีเดียว เห็นได้จากศาสนนียาของผู้ปุ่น ในเรื่องการ สร้างโลก เฉพาะตอนที่กล่าวถึงว่า ถ้าผู้หญิงเป็นฝ่ายเอ่ยปากก่อน นับว่าเป็นฤกษ์ที่ไม่ดีงามไม่นิยมปฏิบัติกัน แม้ในสังคมผู้ปุ่นในปัจจุบัน เรายังเห็นได้ชัดว่า ผู้หญิงผู้ปุ่นจะเดินตามหลังผู้ชายเสมอ ประเพณี นี้ ถือปฏิบัติกันมาในสังคมส่วนใหญ่ของภาคตะวันออก

อีกตอนหนึ่งจากหนังสือ อี้จิง เหมือนกัน ที่พุ่งยกขึ้นมาชี้ให้ เห็นชัดขึ้น

“เมื่อสวรรค์และดินมีความสัมพันธ์กัน
สรรพสิ่งก็มีวิวัฒนาการที่เป็นอิสระ
เมื่อผู้ใหญ่และผู้เยาว์ส่งสรรพสิ่งกัน
เขาก็ มีจุดประสงค์ร่วมกัน”

ถ้าผู้ใหญ่ และผู้เยาว์ ที่พูดถึงในข้อความข้างต้นนั้น หมายถึง หยาง และ หยิน ข้าพเจ้าเห็นว่าน่าจะต้องมีการแก้ไขกันเล็กน้อย เพราะความสัมพันธ์ระหว่าง หยาง และ หยิน มิได้เป็นความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ ที่จริงแล้วไม่น่าจะมีปัญหานี้เกิดขึ้นเลย เพราะทั้งสองมีธรรมชาติที่แตกต่างกัน ไม่อาจเปรียบเทียบกันได้ และต่างก็มีหน้าที่เฉพาะตน ทั้งโดยหน้าที่และธรรมชาติแล้ว ทั้ง สองมิได้อยู่ในฐานะแห่งการที่จะนำมาเปรียบเทียบ เมื่อเราย้อน กลับไปดู จะเห็นว่า ทั้งสองมาจากเต๋า และทั้งสองโดยความจริงชั้น ประมัตต์ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่เพราะเราไม่ตระหนักถึงธรรม ชาติที่แท้จริงแห่งเต๋า เราจึงสร้างความแตกต่างและแยกมันเป็นสอง

ทฤษฎีหยิน—หยางในลัทธิขงจื้อ

ทฤษฎีวิวัฒนาการแห่งประวัติศาสตร์⁽³²⁾ มีอิทธิพลอย่างยิ่งใน สมัยราชวงศ์ฮั่น⁽³³⁾ ตุง จุง-ชู่⁽³⁴⁾ เป็นคนแรกที่เริ่มพูดถึงแนวความคิดที่ว่าจักรวาลเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวอยู่เสมอและไม่ได้อยู่ในสภาวะ สถิตย์ สรรพสิ่งมิใช่จะเปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น แต่ในการเปลี่ยนแปลงนั้น ยังทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อสิ่งอื่น ๆ อีกด้วย ธรรมชาติมี อิทธิพลต่อมนุษย์ เพราะทั้งธรรมชาติและมนุษย์อาศัยพลังแห่ง วัตถุภาพอันเดียวกัน คือพลัง หยิน และ หยาง ซึ่งครอบคลุมทั้งใน ธรรมชาติและมนุษย์ ตุงจึงเชื่อว่ามนุษย์นั้นคือภาคย่อยของจักรวาล ในขณะที่มนุษย์เป็นส่วนย่อย จักรวาลเป็นส่วนขยาย

นิยาย หยิน—หยาง ยกเอาธาตุทั้งห้าเข้าไว้ในระดับเดียวกัน คือ จัดเป็นวงกลม แต่ ตุง จุง-ชู่ จัดระบบให้เรียงกันไป ต่อเนื่อง กันตามเวลาในลักษณะเป็นเส้นตรง ธาตุแต่ละชนิด สืบเนื่องต่อกัน

ตามลำดับ แต่ละอย่างทำงานของตนตามที่กำหนด และตามความสามารถ

ตุงจุง-ชู เห็นว่า “ดิน” มีความสำคัญมากจึงจัดให้มีฐานะอยู่ตรงกลาง และโดยที่ “ดิน” มีธรรมชาติอันกว้างใหญ่ไพศาล จึงไม่อาจจัดเข้าประเภทของวัตถุหนึ่งวัตถุใดได้ เพราะ “ดิน” ครอบคลุมทุกฤดูกาลอยู่แล้ว ดังนั้น เราจึงอาจพูดได้ว่า “ดิน” เป็นมารดาแห่งสรรพสิ่งในจักรวาล เพราะ “ดิน” เป็นรากฐานให้ทุกสิ่ง

ตุงจุง-ชู สรุปว่า “ดังนั้น จึงไม่มีสิ่งใดที่ละเอียดไปกว่าพลังแห่งวัตถุภาพ, อุดมสมบูรณ์มากกว่าดิน, และมีพลังจิตมากกว่าสวรรค์ **หยาง** เป็นพลังวัตถุภาพแห่งสวรรค์ **หยิน** เป็นพลังวัตถุภาพแห่งดิน” ทั้งสองเสริมสร้างพลังให้แก่กัน และโดยธรรมชาติอาจสรรสร้างและทำลายสิ่งต่าง ๆ ได้เพราะเป็นธาตุเดียวกัน”

วิธีการแห่งทฤษฎีนี้ ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่เข้าใจสัมพันธภาพแห่ง **หยิน—หยาง** ในจักรวาล และมนุษย์แล้ว ก็อาจจะสามารถดึงพลัง **หยิน—หยาง** ในมนุษย์เพื่อให้ผลสืบเนื่องกับพลัง **หยิน—หยาง** ในธรรมชาติหรือในจักรวาลได้ เพราะในสัจภาพนั้น สิ่งต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นโดยเหตุและปัจจัย แต่เหตุนั้นมีอาจเห็นได้ชัดเจนจึงทำให้เราหลงคิดไปว่าไม่มีเหตุ

สิ่งใหม่ที่ปรากฏขึ้นในแนวความคิดของตุง จุง-ชู ก็คือ การอธิบายทฤษฎีนี้ไปในลักษณะของกฎแห่งธรรมชาติ แทนที่จะอธิบายว่า ความผันแปรในธรรมชาติเป็นการแสดงออกถึงความพอใจหรือไม่พอใจแห่งเทพเจ้า ตุง จุง-ชู กลับอธิบายว่าเป็นผลจากการสัมพัทธ์ระหว่างพลังแห่งวัตถุภาพของ **หยิน** และ **หยาง**

แม้ว่าทฤษฎี **หยิน—หยาง** จะปรากฏชัดและเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสาระสำคัญของลัทธิและปรัชญาแต่ก็ตามที่ แต่ในสมัยราชวงศ์ชั่น ลัทธิขงจื้อกำลังรุ่งเรืองและมีอิทธิพลทางด้านปรัชญามาก แต่เนื่องจากทฤษฎี **หยิน—หยาง** ได้เจริญเติบโตขึ้นมาท่ามกลางวัฒนธรรมจีน และฝังรากหยั่งลึกลงในแนวความคิดและความเข้าใจของชาวจีนส่วนมาก จนแม้กระทั่งลัทธิขงจื้อเองก็ไม่อาจจะทำให้ทฤษฎี **หยิน—หยาง** สลายตัวไปได้ ในระยะต่อมาเราจึงเห็นว่าลัทธิขงจื้อจำเป็นต้องขยายขอบเขตปรัชญาและแนวความคิดของตนออกมารวมเอาทฤษฎี **หยิน—หยาง** เข้าไปรวมไว้ด้วย ดังที่เราได้เห็นแล้วในคำสอนของ ตุง จุง-ชู นักปรัชญาที่มีชื่อของลัทธิขงจื้อ

ในสมัยของขงจื้อเองนั้น ขงจื้อได้พูดถึงตำราหลักทั้ง 5 เล่ม คือ **ซื่อ** ตำราแห่งบทกวี **ชูปะระวัติศาสตร์** **ลี่** ตำราว่าด้วยพิธีกรรมและวัฒนธรรม **หฺยอีย** ตำราแห่งการดนตรี และ **ชุนชิว** บันทึกฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วง ส่วนตำรา **อี้จิง** ซึ่งกล่าวถึงทฤษฎี **หยิน—หยาง** นั้น อาจจะเป็นตำราที่ใช้กันในสมัยนั้นแต่ยังไม่จัดว่าเป็นตำราหลัก เม่งจื่อ เองไม่เคยเอ่ยถึงตำรานี้เลย อาจจะเป็นไปได้ที่ขงจื้อและนักปราชญ์ในสมัยนั้นใช้ตำรา **อี้จิง** ประกอบการสอน แต่ไม่เคย

ได้รับการยกย่องว่าเป็นตำราหลักเช่นตำรา 5 เล่มที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

แต่ทฤษฎี **หยิน—หยาง** ก็ก้าวเข้ามาสู่วงการวรรณคดีอย่างช้า ๆ หนังสือ **จวงจื่อ** กล่าวถึงว่า “ตำรา **อี้** ชี้ให้เห็นหลักของ **หยิน** และ **หยาง**” และในหนังสือ **ไฮว—หนาน—จื่อ** ก็พบว่า “**อี้** หมายถึงการมองเห็นอย่างชัดเจน และเข้าใจถูกต้องตามเหตุผล”

ดังนั้น ในสมัยต่อมา ลัทธิขงจื้อรุ่นหลังยอมรับว่ามีตำราหลักอยู่ หกเล่ม เรียกว่า **ลิว เลวีย** โดยรวมเอาตำรา **อี้จิง** เข้าไปด้วย

การก่อตั้งลัทธิขงจื้อเป็นนิกายขึ้นนั้น เป็นการเปิดศักราชใหม่สำหรับบรรดานักปรัชญาทั้งหลาย แม้ว่าลัทธิขงจื้อจะคงความยิ่งใหญ่ไว้ก็จริง แต่มิได้หมายความว่าลัทธิอื่นถูกทำลายล้างลงไป ความจริงอย่างหนึ่งที่นักศึกษาต้องยอมรับในการศึกษาปรัชญาและวัฒนธรรมของจีน คือลักษณะที่ชาวจีนมีความสามารถในการกลืนพลังอื่นเข้าไปรวมกับตนเอง แนวความคิดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิขงจื้อนั้น ในเมื่อลัทธิขงจื้อไม่อาจทำลายหรือกวาดล้างลงได้ ในที่สุดจะถูกรวมเข้าไปอยู่ในลัทธิของตนเอง ความจริงข้อนี้เป็นความสำเร็จขั้นสูงสุดของลัทธิขงจื้อ ดังนั้น คำสอนในลัทธิขงจื้อในสมัยหลังนั้นจึงเป็นคำสอนและปรัชญาที่รวมเอา ปรัชญา และแนวความคิดของลัทธิอื่น ๆ เข้าไปมากมายในลักษณะที่ดัดแปลงเพื่อให้เข้ากับแนวความคิดหลักของลัทธิขงจื้อเอง

บทสรุป

เพื่อนร่วมมหาวิทยาลัยคนหนึ่งของข้าพเจ้าแย้งขึ้นว่า เราจะพูดถึง **หยิน** โดยแยกจาก **หยาง** ได้อย่างไร ข้าพเจ้าก็เลยคิดว่าน่าจะเริ่มบทสรุปกันจากจุดนี้ **หยิน—หยาง** เป็นพลังที่ควบคู่กันเสมอ มีการทำงานซึ่งเป็นปฏิกิริยาต่อกัน และขึ้นแก่กันในสภาวะที่สำแดงให้ปรากฏ ทั้งในหน้าที่ และความสมบูรณ์ แม้กระนั้นก็ตามบทความนี้ ข้าพเจ้าก็ยังอาจเอื้อมที่จะกล่าวถึงแต่ **หยิน** อันเป็นสัญลักษณ์แห่งเพศหญิง โดยแยกออกจาก **หยาง** สัญลักษณ์เพศชาย ทั้งนี้ อาจจะได้ โดยมิหลักในใจว่า การแบ่งแยก **หยิน** ออกจาก **หยาง** นั้น เป็นเพียงระดับวิเคราะห์และวิจารณ์ หาใช่ในระดับแห่งความเป็นจริงไม่ การอธิบายและพูดถึงเฉพาะ **หยิน** นั้น เป็นเพียงวิธีการ (mean) เท่านั้น อีกประการหนึ่งการอธิบาย **หยิน** โดยหลักตรรกวิทยาแล้ว ก็ย่อมหมายถึงการอธิบายถึง **หยาง** ด้วย เพราะ **หยาง** คือสิ่งที่ไม่ใช่ **หยิน** ในลักษณะนี้ เรามิได้แยก **หยิน** ออกจาก **หยาง** โดยเด็ดขาดแม้ในระดับวิเคราะห์วิจารณ์

ในปรัชญาเต๋านั้น มีลักษณะอยู่ 2 ประการ คือ **หวู** (อัสต์ = non-being) และ **หฺย** (สัด = being) เพศหญิงเป็นสัญลักษณ์แห่ง **หวู** และ **หยิน** เป็นสัญลักษณ์แห่งเต๋าในความสัมพันธ์กับโลก ลักษณะที่เต๋าคือเป็นมารดาเป็นผู้ทำให้เกิดสรรพสิ่งในโลกนั้น เป็น

ลักษณะที่ เต๋า—เต๊ะ—จิง พุดถึงอยู่เสมอ ในบทที่ 51 เราจะเห็นได้ว่า เต๋า—เต๊ะ—จิง พุดถึงลักษณะความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่าง เต๋ากับโลก โดยเปรียบว่า “เต๋าเป็นมารดา และโลกเป็นบุตรเพื่อที่จะรู้จักบุตร เราต้องเข้าถึงมารดาเสียก่อน สิ่งปรากฏนั้นมื่ออาจจะเข้าใจได้ ถ้าไม่เข้าใจถึงพลังชีวิตที่แฝงอยู่”

ข้อสำคัญที่พึงสังเกตคือ ถึงแม้ว่าจะเปรียบเต๋าเป็นมารดา และโลกเป็นบุตร ต้องระลึกว่า “มารดา” คือเต๋านั้น มีความสำคัญมากกว่าบุตร ในฐานะที่เป็นผู้ให้กำเนิด แต่เราก็อาจเห็นได้เฉพาะบุตร คือปรากฏการณ์แห่งโลก ในเมื่อเราอาจจะเห็นและสัมผัสได้เพียงปรากฏการณ์ของโลก ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องเริ่มต้นศึกษาจากสิ่งที่เราเห็นได้สัมผัสได้ เพื่อจะได้ยกระดับความเข้าใจไปสู่อีกระดับสูงขึ้นไป เพื่อทำความเข้าใจเต๋า

ในโลกแห่งปรากฏการณ์นี้ หยิน—หยาง ทำงานสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา เมื่อเราเข้าใจธรรมชาติที่แท้จริงของ หยินและหยาง และความสัมพันธ์อันกลมกลืนกันดีแล้ว เราก็อาจจะก้าวไปสู่อีกระดับหนึ่งเพื่อทำความเข้าใจในธรรมชาติแห่งเต๋า เมื่อเรารู้จักเต๋าระดับปฐมทัศน์แล้ว เราก็อาจจะกลับลงมาสู่โลกปรากฏอีก และสามารถใช้ชีวิตในโลกปรากฏหรือโลกสมมุติได้โดยสงบ และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้.

เชิงอรรถ

1. A.Waley, tr. **The Analects**, Vintage Book V.173, Random House Inc. 1938, XVII:25
2. Peter Fingeston, **The Eclipse of Symbolism**, U. of South Carolina Press, Columbia, 1970, p. 130
3. Paul Tillich, “Theology and Symbolism”, **Religious Symbolism**, F.E. Johnson ed., The Institute For Religious and Social Studies, N.Y., 1955
4. H. Frankfort, **Kingship and The Gods**, p. 176
5. W.P.Yetts, ed. “Swastika and Yin-Yang”, **Nine Dragon Screen**, The China Society, London, 1965, p. 9
6. **Ibid.** p. 11
7. Chu Tzu yu-lei, **Classified Conversations of Chu Hsi**, 125:9 a quoted by W.T.Chan in **The Way of Lao Tzu**, The Bobbs-Merrill Co.Inc., N.Y. 1963
8. A.Waley tr. **The Way and Its Power**, Grove Press, Inc. N.Y. 1958, p. 57
9. Eduard Erkes tr. **Ho Shang-kung's Commentary On Lao Tze**, Artibus Asiae Publishers, Germany, Second printing, 1958, p. 138
10. M.E.Chen, **Tao, Nature, Man: A Study of the Key Ideas In the Tao-te-Ching**, unpublished Ph.D. thesis submitted to Fordham University, p.123, n. 35
11. **The Way and Its Power**, p. 56
12. **Ho Shang—kung**, p. 24
13. **Op.cit.** p. 153
14. **Ibid.** p. 169
15. **Op.cit.** p. 45
16. Wing-tsit Chan, **The Way of Lao Tzu**, The Bobbs-Merrill Co.Inc. N.Y. 1963, p. 74
17. **Op.cit.** p. 53
18. referred to in **The Way And Its Power**, p. 178
19. D.C.Lau, “The Treatment of Opposits In Lao Tzu” in **Bulletin of the School of Oriental and African Studies**, XXI, 1958, p. 349-50, 352-7 quoted by Chan p. 174, n. 2
20. **Op.cit.** p. 80
21. **Ibid.** p. 105
22. **Op.cit.** p. 195
23. **Op.cit.** p. 196
24. **Ibid.** p. 82
25. หมายถึงคุณธรรม
26. J.Needham, **Science and Civilization In China**, Vol.II, Cambridge University Press, 1957, p. 42, n.f
27. บทที่ 40
28. Fung Yu-lan, **A History of Chinese Philosophy**, Vol.I, Peiping, Henri Vetch, 1937, p. 169
29. Fung Yu-lan, tr. **Chuang Tzu**, Paragon Book Reprint Corp., N.Y. 1964, Ch.XXI, P. 266-267
30. **Op.cit.** p. 384
31. ระหว่าง ค.ศ. 1763-1820
32. คือทฤษฎีที่เชื่อว่าวิวัฒนาการแห่งประวัติศาสตร์นั้นหมุนเวียนเป็นวงกลม
33. ก.ศ.ศ. 206-ค.ศ. 220
34. นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงของลัทธิขงจื๊อ ปี ก.ศ.ศ. 179-104